

ZORA.

Časopis za zabavo in poduk.

Izhaja
dvakrat na mesec, 1. in 15.
dne na celi poli.

Stoji po pošti za celo leto
4 gld. za pol leta 2 gld. — Za
dijake in učitelje celoletno
2 gld. 50 kr.

V l o g u.

Ivan Jenko.

Skoz loge cveteče
Se potočič vije,
Temni log šepeče
Tožne harmonije.

Srebrni valovi
Tiho mi šumljajo,
Po vrhah duhovi
Mračni si igrajo.

Solnce že dobrane
Zadnjič je objelo,
Slavca sred goščave
Petje zadonelo.

Znani se mi glasi
Krog in krog budijo,
Ko da davni časi
Spet se ponovijo.

I srce ponavlja
Si minule sanje,
Njih spomin ozdravlja
Rane mu sedanje.

Prevodi ruskih pesnikov.

Ivan Vesel.

6.

S o s e d a.

Duša moja svobode ne učka,
Dnevom v ječi leta so enaka;
Okno visoko stavil je zidar,
In pri durih mi stoji stražar.

V kletki bil bi žrtva smrti blede,
Ko bi mile ne bilo sosede . . .
Danes sva se zbudila z zoró,
Lahno sem pokimal ji z glavó.

Naji tista je družila ječa,
Znanila osoda zlo preteča,
Ene želje sva čutila britkost,
Okna dvojnorežnega trdnost.

Danes zjutraj k oknu še le sedam,
Z okom nenasitnim krog pogledam —
Zašumljá nasprotni rahel hrup!
Dvigne k višku se zastorček ljub.

Na-me je lokavo seozrla!
Na ročico glávico oprla,
S pleč pa, kot bi vetrič pripihljaj,
Pisani je robec odvihral.

Mlada prsa njé tako so bleđa;
Vzdihovaje dolgo še poseda,
Videti je drzne misli sled:
Svobode želi, kot jaz, ves svet.

Ne žaluj, predraga mi sosedka!
Hoti le — odprla se bo kletka,
In kot božji ptiček izletim,
Na široki plan s teboj sfrčim.

Glej da oči ključe mi izvabiš,
Na gostijo stražnika povabiš,
S tistim, ki stoji pri dverih tam,
Brez skrbi se bom že spravil sam.

Le da noč izbereš najtemnejo,
Oči vinsko kapljo najmočnejo,
In .obesi, da bom vedel kdaj,
Robec svoj pri oknu na držaj.

M. Lermontov.

Poljub.

Humoreska iz gorjanskega življenja.

Česki spisala K. Světla, poslovenil K. Glaser.

(Dalje.)

„Kaj ti pa zanemarjam, da tako z mano govoriš in druge ljudi o meni govoriti pustiš“.

„V vsakej hiši ima gospodar prvo besedo“, zavrne Lukaš.

Vendulka se je zamislila; kaj je neki bilo, da je Lukaš nij hotel razumeti. Vse kar je rekla, je bilo jasno kakor solnce; vsak jo je moral razumeti, samo zlohorna volja je mogla v njenih besedah kaj družega najti. Morde so oče s svojimi dvombami in s svojo bojazljivostjo vendar prav imeli?

„Vem, da imaš dober razum in tudi dobro srce“, rekla mu je končno „zakaj se v tej reči pred menoj zapiraš in se tako posebnega človeka delaš? Že nekaterokrat sem ti ponovila, da nijsem k tebi prišla na ljubkanje, ker je še za to časa dosti, nego da imaš v svojej hiši gospodinjo in dete mater. Menila sem tudi, da me tvoj svak nij sem poklical za kaj družega. Ko bi bila vedela, da to tako razumite, še noge bi sem ne bila postavila.“

Vendulka se je tako ráztogotila, da bi bila skorej borovo bakljo va-nj zakadila.

„Zdaj pa glej! Sama priznavaš, da ti je v domu za vse drugo bolj mar kakor za mojo zadovoljnost. In to bi me ne smelo peči? To tedaj imam za to, da sem te toliko let verno v srcu nosil, tebi na ljubo niti enkrat ranjke prijazno pogledal, da sem vedno proti njej mrmal, da je tvoje mesto na mojej strani? A bodi kakoršna si bila; kar sem jaz hotel, hotela si tudi ti. Tudi bi se ne čudil, da se tako jeziš, ko bi Bog vé kaj težavnega od tebe zahteval; a samo poljuba tirjam, da mi pokažeš, da ti je mar za moje želje. Tebi ne gre za poljub nego kljubuješ mi, hoteča pokazati da ti nič nij za mé. Ko bi bil stopil h kateri bodi deklici, naj bi me poljubila samo kot znanca, bi vsaka brez obotavljanja bila to storila“.

„A jaz nijsem taka kakor vsaka“. — „Ti imaš prav, vsaka bi nježnost poplatila z nježnostjo, ti pa ljubezen z prevzetnostjo. Če misliš da ljubezen drugzega nij kot ljubkanje med dvema, ne veš kaj je ljubezen in tega tudi nikoli nijsi vedel. Takova ljubezen pri meni celo nič ne velja“.

„A tudi pri meni takova nič ne velja, pri katerej nij nobene dobrote in povoljnosti“. Te besede žalostno a določno izgovorivši je Lukaš šel iz hiše, zopet se spominjaje botra Žalobnika. Resnica, gola resnica je bila vsaka beseda, človek ta je bil moder in skušen in bedak ta, ki se mu je smejal.

Takrat je videla Vendulka Lukaša jako nerada odhajati. Poprej se je le togotil in mračil, danas je bil oče vedno razžaljen in je morda začel dvomiti nad njenim srcem, smatraje njeno obnašanje v istini za golo kljubovanje. S tem jo je bolj ranil, kakor z vsemi ranjko pikajočimi besedami. Kako bi je tudi ne bilo bolelo, ker je med njima tako daleč prišlo, da sta si take reči pravila in očitavala. Razjokala bi se bila skoro; Lukaševo in svoje obnašanje je dolgo in tehtno premišljevala.

„Kaj pa bi bilo“ mislila si je, opiraje težko glavo na zibelko, ko bi jutre rano prej ko odide na polje, to storila kar zahteva in potem rekla: zdaj pa mir. S tem bi morda ranjke ne žalila in tudi jemu dokazala, da sem pripravljena jemu na ljubo kaj storiti. A — ne, tega ne učinim. Kaj pa takrat, ko bi še ranjka tu bila in vse pri starem ostalo? Tudi s tem bi morali biti zadovoljni. Ne, ne, ostanem pri tem, kar sem začela in to je dobro“.

Ni zastonj rekel oče o svojej hčeri da tudi takrat ne popusti Vendulka svojih misli, ko bi se s kolom bilo ob njeno glavo.

Ker Lukaš od té dobe zgrbančeno čelo niti za trenutek pojasniti nij hotel, se k njej nij vsedel, in le samo to govoril, kar je moral, večer za večerom odhajal in vedno še le v jutro domu prihajal, se jej je precej dozdevati začelo, da nij na dobrem poti. Priznavala je, da bi ga ona ne imela na tak pot gnati, nego se potruditi, da bi dalje po njej ne taval.

Sicer ne postane človek, kateri nima naklonjenosti na to, čez noč pijanec, pa lahko se tega privadi, kar je v začetku z mrzlostjo in nepovoljnostjo izvrševal.

„Pametuj Lukaš! da še imaš dete“, ga je spominjala Vendulka.

„Ti delaš kar ti hočeš, in jaz delam kar jaz hočem“.

„Da se prijazno uboga, nam je vsigdar ljubo“.

„Niti enkrat nijsem ranjke ubogal, ki me je rada imela, in zdaj bi imel tebe ubogati, ko me rada nimaš“.

„Kaj za Boga zopet blebečeš, da bi te rada ne imela! Kdo pak mi je pred tremi tedni ravno na tem mestu zagotavljal, kako ga veseli, da ga tak rada imam?“

„Takrat te še poznal nijsem, kakor te zdaj poznam, in gotovo bi se bil poprej v smrt pognal, kakor se pa dal od tebe od doma odganjati“.

Na te nespravedljive besede nij imela Vendulka kaj odgovoriti. Dозdevalo se jej je, da bi se ponižala, ko bi hotela Lukašu takovo reč vračati. Prelivaje v tajnosti britke solze se je od njega obrnila, v čem on nič drugega nij videl, kot nov dokaz njene prevzetnosti, za katero se je maščeval odhodom v krčmo; do ranega jutra je tam bil. Celo to noč je molila Vendulka, da bi Bog škofa razsvetlil, naj svoje dovoljenje podviza; vže jej je bilo tesno pri srcu zbog vednega skušanja. Koliko sta poprej tožila in plakala drug po drugem, a zdaj se je začelo med njima mračiti in to samo za istinito glupost!

In vendar Vendulka nij jenjala in tudi Lukaš se od svojega stališča ganil nij; vsak dan je postajal bolj čmeren in jezlav. Nikoli pa v teh dveh trdih glavah misel nastala nij, kaj utegne iz tega nastati. On je hotel, da bi si uvaževala jegova ljubezen in priznavala jegova pravica do nje, a ona zopet je zahtevala, da bi jo ceniti znal in priznaval, da ga ona, v razumu nadkriljuje in s tem sta se vsako uro bolj in bolj utujila in začela ravnati med seboj kakor dva nasprotnika.

O te enake nature! Grehi nijso dolgo izostali; morda jih celo boter Žalobnik nijso tak hitro pričakovali.

Konečno je Vendulka očitno in glasno zaplakala, ko je od nje sosed odšel, ki mu je od Lukaša pri kvartah zaigran korec žita odmerila.

Naslonivši se na rob kamna, plakala je Vendulka, sama seboj prevdarjaje, kaj jej je učiniti, ko se vrne Lukaš domu.

Razmišljavala je še in Lukaš je stal na pragu. Zbodlo ga je, ko jo je pri zibelki plakati videl. Težko, težko mu je djalo, da tako britko joče pod jegovo streho in spomnil se je tiste ure, ko jo je tudi tako plakati videl — bilo je to tisti večer, ko sta se ločila v vrtu pri potoku, ločeca se kakor sta mislila na veke. Začel je prevdarjati, bi-li jej pokazal, da ima več razuma mož kot žena. Tako sta se ljubila, da sta mislila,

da bo ločitev nujna smrt: a zdaj je drug družega trpinčil pred svatbo za goli nič.

„Zakaj tak plakaš“ je Lukaš nevesto tak nježno prašal, kakor že dolgo ž njo govoril nij.

„Ti umeš tedaj tudi za dragi denar igrati“.

„Česar še pred kratkim časom nijsem razumel, umem zdaj“.

„Vse to si se naučil delati meni v kljubo“.

„A kaj delaš ti meni“?

„Obnašam se poleg tebe, kakor se pošteni deklici spodobi, in gotovo bi si zaslužila, da me za to pohvališ, ne pa trpinčiš“.

„Zahvaliti tedaj bi se ti še moral, da se mi tajno posmehuješ kako plešem po tvojih notah? Če komu poveš, kako z mano ravnaš, meniš, da ti kdo verjame? Le počakaj, spoznala boš, da jaz nijsem zaljubljen fante, ki se da po nitki voditi. Ravno, ravno tako, kakor ti pred poroko z menoj delaš, bom jaz po poroki s taboj. Na to sem že mislil in izvršim tudi, boš že videla“.

Blaga Vendulka je obledela kot smrt. Videla je precej, da iz njega govorijo same furije in najbolje bi bila storila, ko bi na vse to bila odgovorila: „Da bi le ne klepetal“. S tem bi bila vsemu konec storila. Kdor z možem, ki se kuja, po dobrem nič ne opravi, se tudi s hudim zastonj prizadeva.

„Saj vendar nikjer nij pisano, da bi se morala midva vzeti“, je rekla s trepetajočim glasom, če mi sramoto na sramoto delaš; najbolje storim, da se poberem odtod, kjer sem vse kote s solzami pokropila“.

Zdaj pa je Lukaš obledel kakor stena: „Ti si hitro gotova. Pa le poskusi in odidi, boš videla, kako te oče sprejme; in misliš — li, da bodo ženini za taboj hodili kakor poprej? Vsak bo spoznal, da nijsi taka, kakoršna si se delala; in če bi ne bila odšla ženinu, kateremu si že gospodarila.“

„Ti morda najbolje veš, sem-li se kdaj ozirala po možeh. Meni za nobenega mar nij in tudi za te ne. Odpovedala sem se ti že enkrat, odpovem se ti še drugokrat in si zarad tega ne razbijem glave“.

Lukaš je smuknil skoz duri kakor strela; zdelo se mu je, da so mu pušice razmesarile sree. Kaj bi jej le storil, da bi jo tudi tako bolelo, kakor njega njene ostre besede?

Zabredla je Vendulka, da mu je tako pikro odgovorila; a tudi on nij prav ravnal, da je, hote se maščevati, na enkrat iz krčme k svojej hiši celo tropo muzikantov prignal in ravno pod njenim oknom si pesmico za pesmico dal zaigrati; naj bi bili zaigrali, kar bi hoteli, saj jim je plačal — a on je ž njim pripeljal tudi tri deklice — razume se, da nijsi bile najpoštenejše, in če bi ne bile ž njim šle, dobro vedoče, da ima nevesto — in s temi je tako plesal, da je vse brnelo.

Cela kopa zvedavih zijalcev mu je iz krčme za petami sledilo in morda v celej vesi nobeden nij doma ostal, slišaje hruš in vriš. Se ve, da so se temu smejali, kar zdaj ženin dela in uganjali so, kaj se je neki pripetilo med ženinom in nevesto. Pri odprtih oknih je slišala Vendulka vsako besedo. Studa, jeze in pomilovanja se jej je sree v nēdrih obračalo. Ne; tega prenašati nij mogla in nij smela — očitno si je hotel Lukaš šalo ž nje delati — za vse, kar je zanj trpela. Ko je z muzikanti odšel, in ko je smeh in krik vtihnol, je Vendulka iz kota skočila, kamor se je bila sramovaje se skrila, poiskala po izbi svoje reči, in zvezavši jih v culico, se je naklonila nad zibelko, h katerej je bila s tako veselim srcem pristopila tisti večer, ko je prišla k Lukašu gospodarit. Poškropila jo je z vročim potokom solz.

„Moram odtod, ker sem spomin tvoje mamice previsoko spoštovala“, pošepetala je poljubovajé milo dete, „moraš ji to povedati, ko te mama obiše. Hotela sem jej za to odmeniti, ker mi je mesto napravila, da bi tu srečna bila; — krasna sreča, ki me tu čaka! — Utekam pred njim, tako rada, kakor sem k njemu prišla. Da bi vendar ta, ki za menoj pride, tako dobro s taboj siroto bila, kot sem jaz; a žalibože gotovo bo edna izmed teh, s katerimi je zunaj divjal“.

Vendulka je zbudila edno izmed dekel, jej ključé ođdala, in dete priporočila.

„Kam pak zdaj po noči odhajate in zakaj mi to naročujete, saj ne odidete za vselej?“ praša z začudjenjem dekla.

„Odtod odhajam na veke“ je odgovorila zamolklo Vendulka, „in se podam naravnost v službo v mesto“.

Davno je že bila Vendulka bog ve kje, ko se je dekla vzpametovala in za njo vdrla, da bi jo vzdržala in ukrotila. (Dalje prih.)

O španjolskem gledišču.

Spisal Janez Parapat.

(Konec.)

Teh treh klasikov vrstniki, kakor Mira de Mescua, Guillen de Castro, Montalvan, Velez de Guevara, Matos Fragosa niso mogli v primeri omenjenimi mojstri roditi kaj posebno znamenitega. Bolj na glasu so Moreto, Rojas in Alarcon. Prvi Agustín Moreto rojen v Madridu in umrl v Toledo l. 1669., spisal je med drugimi pozneje po Hartzensbuschu predelano veselo igro: *La confusion de un jardin*, *El lindo don Diego*, še danes priljubljeno ljudsko: *El valiente justiciero*, *El desden con el de-*

sden, na Nemškem znano pod naslovom Donna Diana. Francisco de Rojas (Rohas) roj. v Toledo l. 1641, obogatil je domačo dramatiko z: *Amo criado*, pozneje predelano po večkrat omenjenem Hartzenbuschu, *Entre bobos anda al juego*, — jako kratkočasna burka — *El labrador honrado Garcia de Castannar* — po Španjolskem obče znana — in drugimi. Tretji, Juan Ruiz de Alarcón je Mehikanec in živel že 1634. Njegova izbrana dela je izdal Hartzenbusch v Madridu l. 1852 in 1857, za njim l. 1867. španj. akademija v treh vezkih. Najbolje hvalijo veseloigro: *La verdad sospechosa* (sumljiva resnica), ker posnemali so jo brata Figuroa, francoz Corneille, anglež Foote, Goldoni in vlani so jo predelano za nemško gledališče predstavili v Monakovem.

S početkom XVIII. stoletja začenja se tretja doba španj. gledišča. *Diamante*, *Belmonte*, *Hoz Mota*, *Leiba*, *Cubilla*, *Figuroa*, *Zárate*, *Solis*, *Zamora*, *Cannizares*, ki so živeli do sred imenovanega veka, niso nikakor dosegli velikanov druge dobe, a verno so jih nasledovali in s tem ohranili španj. dramatiki narodni značaj. Ko je pa s prihodom Borbonov na španj. prestol prišla v deželo francoska omika in ž njo mogočen upliv na vse življenje, ni se mu moglo ustaviti gledišče, ki se je nekako že preživelo v Lope - calderonovi obliki. Jeli so francozke igrokaze prestavljati v španjolsčino in posnemati; priljubljeni španj. „*gracioso*“, komična podoba v starih igrah, je zamrl, mesto dejanja nastopile deklamacija: narodno gledišče španj. je propalo.

V tej dobi tujega upliva so poleg Huerta, *La Cruz*, *Cienfuegos* odlikuje *Leandro F. Moratin* roj. v Madridu dné 10. marcija l. 1760. Ko je prehodil Francosko, Italijo, Angleško, Holandijo umrl je v Parizu dné 21. junija l. 1828. Moratinove zasluge za španj gledališče niso majhne. Spisal je prvi jako hvalevredno zgodovino španj. gledišča od prvega početka de Lope de Vega. Tudi igre je sestavljal, ki so jih predstavljali z velikim vspehom, kakor: *El viejo y la ninna*, *El Café*, *El Baron La mojigata* (hinavka) *El Si de las ninnas*, ki je baje najboljša.

Izmed novejših in deloma še živečih dramatikov so spomina vredni pred vsemi: *Mig. J. Quintana* roj. v Madridu dné 11. aprila l. 1772 — spisal med drugimi žalostni igri: *El digne de Visev* in *El Delago* —; *F. Martinez de la Rosa* rojen v Granadi l. 1789., znamenit v literaturi, kakor v politiki, — izmed igrokazov omenimo: *La conjuracion de Venecia*, *La ninna en casa y la madre en la máscara*, *Edipo*, prišleso na dan v Madridu l. 1860 v treh zvezkih —; *Breton de los Herreros* roj. v provinciji Logronno dné 19. dec. 1796, jako ploden pisatelj — sestavil nad 25 iger; — *Ant. Gil y Zárate* roj. v Escorialu dné 1. dec. istega leta, — dobre so med ostalimi: *Un anno despues de la boda*, *Blanca de Borbon*, *Carlos II.*, *Cuidado con las novias* —; *José Zorilla* roj. v Val-

ladolid-u dné 21. feb. 1817, čegar fantastično dramo: Don Juan Tenorio je Wilde v nemški jezik preložil. — Spisal 30 komedij in dram. — Izvrstni so nadalje Gorostiza iz Veracruz, Luis de Eguilaz, Jopez de Ayala, Francisco Camprdon, Hartzenbusch, za temi mnogobrojna četa duhov druge in tretje vrste.

O poslednje imenovanem igropiscu naj spregovorimo nekoliko več, ker smo ga v tem sestavku večkrat imeli v mislih. Znani Eugenio Hartzenbusch je sin nemškega umetnega mizarja, ki je došel v Madrid. V tem mestu se je rodil Eugenio dné 6. sept. l. 1806., da nasleduje očeta v njegovem rokodelstvu. Petnajst let star je prvokrat videl gledišče znotraj. Ta pogled je očaral mladega stolarja, da se je z vso dušo poprijel dramatike. Sprva je predelaval stare klasične igre za tadanje razmere, leta 1837 so prvi sad njegove muze: *Los amantes de Teruel* predstavljali sijajno: Hartzenbusch je postal hipoma slaven mož. Izmed precejšnega števila njegovih žalostnih in veselih igrokazov imenujemo: *Donna Mencia*, *La boda en la Inquisicion*, *la madre de Delago*, *La archiduquesita*, *Un si y un nó*, *Sa ley de raza*. Mnogozasluzen je Hartzenbusch pri izdavanju starih klasičnih dram, ki jih je iz raznih ne malo pokvarjenih izdava na svitlo dajal v popravljeni obliki in pravilnem merilu. Izbrane njegove spise s podobo njegovo je izdala znana knjigarna Brockhaus-ova l. 1863 v dveh ličnih zvezkih.

Le v prav velikih črtah sem Vam, potrpežljivi čitatelji, obrisal španjolsko gledišče, ki ga vseskozi in točno sedanji Španjolci sami še ne poznajo, da dokazem, kakošne ogromne zaklade hrani zlasti stara dramatična literatura nekdanj materialno in duševno tolikanj bogatega, sedaj na moči in duhu taka siromašnega naroda španjolskega!

Več zvedeti želečim priporočam mogočni zbirki: *Bibliotheca de autores espannoles*, Rivadeneira Madrid 1846, do sedaj na svitlo došlo nad 60 močnih zvezkov, in *Coleccion de los mejores autores espannoles*, Paris Bandry 1840, doslej ne manje zvezkov od poprejšne. Poslednjo izdavo je povečem uredil neutrudljivi, nedavno umrli književnik don Eugenio de Ochoa.

Pripodobe v Homeru in v srbskih narodnih pesmih. *)

(Sp. M. Pleteršnik.)

Glede vprašanje, kako nastane narodni epos, je nekake vzajemnosti treba med staroklasično in med novejših narodov filologijo. Iz grške sta-

*) Ta razprava je v nemškem jeziku natisnena v programu celjske gimnazije l. 1865. Tu je nekoliko predelana. Pis.

rodavnosti ste se nam ohranili dve epopeji, ki se pripisujete pesniku Homeru. Ali vse, kar se o tem pesniku pripoveduje, je bolj podobno pravljici nego zgodovinski resnici. Natančneje preiskavanje Homerovih spevov pa je pokazalo, da ni v njih tiste edinsti in soglasnosti, ktera bi morala biti v celotnih izdelkih enega pesnika. Zato se je večina filologov udala prepričanju, da ste Odiseja in Ilijada nastali iz manjših posameznih pesmi. Kako pa da so te pesmi v dve epopeji zrastle, o tem se nič gotovega ne da reči. Prikazni pri novejših narodih nas le še bolj prepričujejo o takem nastanku Homerovih spevov. Tako je pri Fincih v naši dobi nastal velik naroden epos iz posameznih narodnih pesmi, ki jih še zdaj finski narod poje. Srbi pa imajo prav veliko število epičnih pesmi; ki pa se še niso, zrastle v naroden epos. Iz tega je lahko sprevideti, da je primerjanje srbskih narodnih pesmi z onima starima epopejama koristno in natančne preiskave pri enem narodu ne bodo samo dopolnjevale, kar še manjka dokazom glede drugega naroda, ampak našla se bode po njih tudi postava, po kateri se sploh take prikazni v narodskem življenju razvijajo; in to postavu spoznati, to je ravno namen znanosti.¹⁾ Da se ta namen doseže, bode gotovo dosti pripomoglo primerjanje starodavnih in novejših epičnih poezij narodnih gledé posameznih reči. In res, kdor je prebiral po Vuku priobčene bisere narodne poezije, je gotovo pogostoma se spominjal Homera. Tudi tu je nahajal isto objektivnost in plastičnost, isto obširnost v pripovedavanji, isto nagnenje o enakih prilikah enake pridevke, stavke in pripodobé rabiti itd.²⁾ Tu naj poskusim preiskati in primeriti Homerove speve in srbske epične pesmi narodne le gledé ene prikazni epične poezije, namreč gledé pripodob.

Ako pomislimo, da ljudje, ki so še na prvotni stopinji omike, v svojem govoru radi pripodobé rabijo, umejemo, zakaj se tudi v najprvotnejši t. j. narodni epični poeziji pogostoma nahajajo. Pri Homeru, kakor v srbskih pesmih se jih da lepo število nabrati. Pri Homerovih pa se nam kmalu neki razložek pokaže. So namreč take pripodobé, da jih le po ena ali po nekoliko besed izrazuje; je pa tudi takih, ki podobo po posameznih črtah obširneje razvijajo. Takih obširnejših pripodob pa v srbskih pesmih skoro da ni; največ so tako kratke da izpolnjujejo drugo, daljšo polovico versa ali pa cel vers.

Homerove pripodobé so dalje manj stereotipne in enakolične; kajti v srbskih pesmih se o enakih okolnostih prav rade zmerom iste pripodobé ponavljajo. Pri Homeru se obširne pripodobé ne ponavljajo, (kjer se to

1) PR. Miklosich, Verhandlungen der 18. Philologen-Versammlung. p. 3.

2) Primeri v srbskem programu Karlovačke gimnazije l. 1859 priobčeno razpravo: „Srvnjenje Omirovih epopea sa Srbskim narodnim pjesmama — L. Zima.“

godí, tam kritikarji iz drugih uzrokov imajo dotične verse za vrinene); zastran krajših pa se mora reči, da so gledé oblike mnogovrstniše in da je širši tudi obor misli, iz kterega so vzete; dasiravno se jih prav veliko tudi nespremenjenih ponavlja.

Bila je od učenjakov izrečena misel, da obširno razvite pripodobe ne pripadajo prvotnim elementom epopej, t. j. epičnim pesmim, ker se v nekterih kosih, ktere še lahko spoznamo kot take posamezne pesmi, le kratke pripodobe nahajajo. Te razvite podobe bi tedaj bile lastuina tistega ali tistih, ki so posamezne pesmi raznotero dopolnjevali in v večje celote združevali. In res je priprosti naravnosti narodne poezije primernejše, da se vtisk v malo besedah izrazi; po posameznih črtah razvijati sliko, to zahteva že več duševne razvitosti. Najti je tudi v Homeru takih mest, da za kratko primerno pripodobo še pride druga obširna pa manj primerna; n. pr. II. XIX. 357. Tu si ne more čitatelj kaj, da nebi obširnejo pripodobo imel za pozneji dodatek. Poslednjič nam to, da obširnih pripodob v srbskih pesmih ne nahajamo, tudi potrjuje zgoraj izrečeno misel. Vendar bode treba še gotovejših znamenj najti, da bode mogoče ločiti to, kar je prvotnega, od tega, kar je bilo pozneje spremenjeno ali dodano.

Obširne pripodobe niso enakomerno po Homerovih spevih razdeljene. Največ jih je v tistih delih Ilijade, kterim so boji predmet, namreč v XI. (15), XII. (10), XIII. (15), XV. (12), XVI. (20), XVII. (20), XXI. (10) in XXII. spevu (9). Nektore partije, ki sicer tudi o bojih pripovedujejo, jih imajo manj. III. 245 do konca (Menelaja in Parida dvoboj) nima nobene obširne in le tri kratke pripodobe; VII. 1—312 (Hektorja in Ajanta dvoboj), ima 4, VIII. spev 2, Dolonija (X.) 4, XIV. spev 2 obširni pripodobi. V XXIII. spevu (poskusne boritve mrtvemu Patroklu na čast) jih je četrvero takih. V drugem spevu, ki obsega priprave na boj, beremo 11 obširnih pripodob, izmed kterih jih stoji pet zaporedoma pred naštevanjem ladij. Tisti deli, ki se nekako kot posamezne celote dajo ločiti in nimajo obširnih pripodob so ti-le: I. spev. II. 484—759 (naštevaje ladij), in tejhoskopija. XIX. spev (sprava z Ahilejem) je precej bogat majhnih pripodob, obširno pa ima le eno v. 375 in sl.

Odiseja ima sploh manj pripodob, posebno obširnih, kar si lahko iz njenega zapopadka razložimo; kajti pri pripovedovanji čudovitih prigodkov ni toliko prilike pripodabljati, kakor pri bojih, ki toliko zanimivih prizorov podajajo, za ktere pesnik rad podobo poišče v naravi ali v življenji, ki njega obdaja. Spevi I., II., III., VII., XIV., XV. in XVIII. nimajo nobene, V. ima 7, in drugi pa po 1—3 obširne pripodobe.

Majhnih pripodob je v Odiseji blizo za polovico manj nego v Ilijadi. Tako pogostoma kakor v Odiseji (je jih okoli 70), se nahajajo primeroma v srbskih epičnih pesmih. Pa tudi tu ni njih razdelitev enakomerna; po

več pesmi zaporedamo lahko prebereš, da ne naletiš na pripodobo, v drugih jih zopet obilno najdeš.

Glede z a p o p a d k a so pripodobe zelo različne. V Homeru se največkrat odlični ljudje b o g o v o m primerjajo. „Kakor bog“ ali „neumrjočim enak“ in podobni izrazi se pogostoma nahajajo, in sicer v Odiseji po gostejem nego v Ilijadi, v kateri se pa odlične osebe rajše posameznim bogovom primerjajo, n. pr. junaki Areju, ženske pa Afroditi, Dijani in dr. Tem pripodobam moramo v srbskih narodnih pesmih primerjati pripodobe z Vilami, ki sploh tu zastopajo mesto Homerovih, v človeške zadeve se vtikajočih bogov. Njim se pripodablja lepe ženske in tudi konji; misli se vselej največ na brhkost telesa. N. pr. „Ta ljepša je od bijele Vile“ ali „Šarac ide kano gorska Vila“.

Ostale pripodobe so največ vzete iz n a r a v e.

„Ognjenemu plamenu“ primerja Homer svoje junake, pa tudi srbski junak plane „kao vatra živa“. Od ognja pa ima Homer še mnogo drugih lepih pripodob. Tako se srditim junakom svetijo oči kakor ogenj, in gorečej hosti prispodablja ali divji boj ali pa blesk bojne oprave cele vojske.

Solnce, mesec in zvezde so pripodobni predmeti za osebe in stvari največ gledé svetlobe. Pri Homeru se osebe, kadar se pokažejo, primerjajo zvezdi ali solncu, ali se njihovi svetlobi prispodalja bliščeča se oprava. V srbskih pesmih pa se kateri junak prikaže „u polju zelenu, kao jarko iza gore sunce“, ali on „Ode pravo preko polja ravna, kano zvezda preko vedra neba“, ali pa Milica „Sjaje noćom, kako danjom sunce. Tudi o bliščeči opravi, se rabi ta primer na pr. „Sjaju mu se toke kroz brkove, kao jarko kroz goricu sunce“ itd.

Megli prispodablja Homer Tetido, kadar iz morja proti nebu se vzdigne, bog Ares pa vzleti kakor hudourni oblak. Takemu oblaku se tudi primerja pogubonosna vojska, izvedrivšemu se nebu pa počitek, ki se privoši Abajeem, potem ko so ogenj ubranili od svojih ladij. V srbskih pesmih pa so oblaki podoba vihrajočim, bojnim zastavam.

Gromenju je podoben truš in šum, kadar se vojne trume premičejo (Il. II. 781); srbskim junakom pa puške pokajo „kao i grom živi“. Blisku Homer največ pripodablja blesketanje orožja, Srbin pa pogleda „kan' da munja sine“, ali pa skoči „kako suha munja“.

Snegu se primerjajo gledé belote pri Homeru konji; v srbskih pesmih pa so od daleč videni šatori „kao i snjegovi“. Obilno padajoče snežinke se dalje v Homeru pripodablja ali gladko iz ust tekočim besedam, ali obilno letečim puščicam ali pa blisketajočim čeladam vojaških trum. Tudi boginja Irida se z neba na zemljo spusti, kakor sneg na zem-

ljo pade. Dež je v novejših srbskih pesmih podoba obilno padajočih krogel, ali pa obilno tekoče krvi ranjenega junaka.

Rosa na žitu je pri Homeru enkrat podoba veselja.

Vetru se v Homeru pripodabljaajo gledé hitrosti konji, ali bogovi, kadar se z neba na zemljo spuščajo; posebno se pa vihar raznotero rabi kot podoba divjajočega boja. Odisej pa, ko ga morski valovi sem ter tje gonijo se primerja grmovju, ki ga sever maje. V srbskih pesmih dekle kolo plešoč „Vije kolom kano vijor gorom“, ali „Ode (junak) od brda do brda, kao vijor od gore do gore“, ali „Stoji jeka trista trepetljika, (trepetajočih peresec na čeladi), kako listak, kadno vetar duva“.

(Dalje prih.)

Napol in okolica.

Fr. Jaroslav.

Napol stoji v pozemeljskem raju. Nebó nad njim, dejal bi, je vedno jasno, zrak mehak in vonjevit, vročino poletinsko pa mu morje hladi. Zemlja je jako rodovitna, okolica rajskodivna in posejana s čudovitimi starinami. Že starodavniki so spoznali in cenili ta biser ter basnikovali, da je sirena Parthenope tukaj zagrebena. Dandanes pa Napolec vsklika: „Vedi Napoli e poi muori!“ Prirodoslovec in filozof nahajata tudi premnogo duševnega užitka na fizičnih prikaznih, med pisanim gostonaseljenim svetom, v živej trgovini in v različnih zabavah, ki so zvečine po večih mestih domá, pa po znamenitih znanostnih zavodih, ki se nekateri lahko vsporedjajo enacim zavodom po tujih glavnih mestih. Verjeti smemo na pošteno besedo, da Napol je v prvej vrsti mest, ki slové zbog rajske lege, živega veselega življenja in znanostnih ustanov. Primeroma svoje razsežnosti in važnosti imá pa to mesto manj znamenitih poslopij nego druga enaka mesta po Italijanskem, a sramovati se mu vendar nij treba. Navedimo nekatera poglavitjša javna in zasobna poslopja, katera naj bi ogledal vsak potnik. Palazzo reale, kraljevi grad, znamenit zaradi nenavadne razsežnosti in umetno speljane façade, zaradi prekrasnih stopnic, sijajno opravljenih soban in mnogobrojnih v njem shranjenih mojsterskih izdelkov slikarskih. Tej sgradi na desno in levo sosedujeta dva odlična gradova; na levej grad princa salernškega, sloveč zaradi okusno opravljenih soban in velikanskih vrtov, na desno pa tako zvani „tujec“, odločen za stanovališča tujim knezom. — Ogromni kraljevi grad Capo di Monte, ali poletni stolni grad, s katerega uživaš mičen razgled po vsem mestu. V ta grad drži nova pot čez krasen, smelo nad hišami predmestja Sanita speljani most. Pri gradu leži anglešk park, o katerem tudi Italijan pravi, da ne najdeš prijetnejšega in lepšega na

vsem božjem svetu. Pa še eden kraljevi grad je spomina vreden, — Chiatamone, ki stoji v dražestnem kraju, in slovi zaradi visečega vrta. Na dalje: Obširno poslopje studijsko, kjer se nahaja knjižica bourbonska, šola umetnijska mnogo krasnih zbirk, ki vse skupaj se imenujejo muzej bourbonski; vseučilišče; sirotišnica; bolnišnica neozdravljencev; bolnišnica Annuziata z najdenšnico; orožnica; nadškofija; gledališče San Fernando, gledé stavbe jako odlično poslopje in edno najlepših med 17. gledališči napolskimi; castel-Capitano, stanovališče poprejšnih kraljev; občni arhiv bivše kraljevine, sedaj po nekoliko predelan za ječe; prekrasno gladališče San Carlo, eden največih opernih domov na svetu; poslopje poprejšnega kraljevskega ministerstva znamenito zaradi svoje stavbe in razsežnosti. Tudi nekateri samostani se morajo prištevati znamenitejšim javnim poslopjem, post.: Samostan sv. Klare, Santa Maria dei Carmelitani, sv. Trojice, sv. Dominika, Monte-Oliveto in Kartajzovski, ki hrani mnogo dragocenostij in čudokrasnih cerkvenih oprav. Tudi ne smemo prezreti katakomb, neizmernih podzemljskih hodišč, dvoran in basilik, ki so izdobljene v tri nadstropja globoko, ter se vijó v mäandričnih krivinah pod severnim predelom mesta, nekdam so mrtve hranjevali vánje, in trdi se, da te katekombe bi utegnile obširnejše biti, nego rimske ali sirakuške. Krasne so tudi cerkve napolske, post.: nadškofijska sv. Januarju posvečena stolnica, v kateri se hranite dve steklenici krvi sv. Jannarja; cerkev di Gesù-novo in San Filippo Neri, kateri ste, tako se trdi, najkrasnejši v vsem mestu; cerkev z nunskim samostanom Santa Chiara, prej kraljeve rodovine pogrebišče: cerkve San-Domenico, San-Paolo maggiore, apostelsjka cerkev in Santa Maria dei Carmelitani; sloveča kapela kneza San Severo, znamenita zaradi krasnih kiparskih izdelkov; pa cerkvi Annunciata in Monte-Oliveto. Vzlasti znamenita pa je cerkev San-Francisco di Paolo; njena kupla res nij tako mojsterski izpeljana, kakor kuplje od mojstrov Brunelleschija in Mihel Angela, a vendar imá prvenstvo pred Šent Pavelsko v Londonu.

Napol se odlikuje z mnogobrojnimi in znanstvenimi ustanovi. Na primer: Vseušilišče, edno najstarejših v Evropi in jako obiskovano; nadškofijsko učilišče; kraljevi medicinsko-chirurgični collegij; lycej del Salvatore; šola paläographie, sklenjena z občnim archivom kraljevine; šola slikarstva in kiparstva; zavod za odvijanje in tolkovanje v Herkulanu najdenih rokopisov; kitajski collegij, v katerem se odgojujejo mladi kitajci za duhoventvo po svojih domačih pokrajinah; vojska šola; pomorska akademija; živinozdravnišnica; dve viši dekliniški šoli; muzikalna collegija, za možke posebej za ženske posebej; kraljeva sirotišnica; eden največih enacih sedajnih zavodov; stolica klinike, porodništva in chirurgije, spojena z velikimi bolnišnicami mestnimi. Na dalje so spomina vredni: botaniški vrt, eden najbujnejših na Italianskem, dve zvezdarni: topografični bureau z bogato

zbirko poljnega merjalnega orodja, s kamnotiskarnico, bakroreznico, bogato knjižnico in prekrasno zbirko hidrografičnih listov; mineralijski naturalijski, phisikalijski in kemijski kabineti.

Javne knjižnice, pa prekrasni kraljevi ali bourbonski muzej zaslužijo natanjčnejšo pozornost. Načeluje vsim knjižnica buorbonska, edna največih na svetu; na dalje slovi knjižnica S. Angelo a Nilo, ki hrani dokaj rokopisov o zgodovini neapolskeje; knjižnica ministerialna, t. j. poprejnega ministerstva notranjih zadev; knjižnica vseučiliščna; samostanska knjižnica San Filippo Neri, pa knjižnica v kraljevem vojniškem collegiju. Kraljevi bourbonski muzej je razdeljen na več rekcij. Oddelek za starinstvo je nastal iz starin Stabijskih, Herkulanskih in Pompejskih, z zbirk farneške palače v Rimu, muzejev Borgia, Vivenzio in drugih razstresenih ostankov klasične umetelnosti grške in rimske. Ta muzej je v mnogih ozirih najbogatejši na svetu, izlasti zbog bronz in antikih slik. V oddelku antikih slik se odlikujejo: prodajalka ljubobogov, odgoja Achilova, rimska materina ljubezen i. t. V galerii marmelnih kipov budi pozornost sloveča skupina farneškega bika; v galerii bronz pa pijan faun in počivajoč Merkurij; v zbirki rokodelskega in hišnega orodja, ki je nimaš enake na svetu, nahaja se mnogoterost najrazličnejših izdelkov, vredni, da se ogledajo. Epigraphična zbirka hrani blizu 2000 napisov različnega obsežka. Med starimi mozaiki, katera zbirka je najobširnejša med svojimi tovaršicami, slovi pestoborilec Thezej, pobijajoč na tla Minotaura. Galerija spomenikov srednjega veka hrani više nego 1200 stvari. Krasna zbirka žgane gline hrani 5000 stvari, in vrhu tega premnogo pobojanih vaz. Zbirka antike steklovine hrani nad 2400 komadov; kabinet dragocenih kamenov in juvel iz starodavnosti in srednjega veka je edno prvih v celej Evropi. Biblioteka papirnatih zvitkov ima do 3000 komadov, ki so vsi v Herkulanu najdeni bili. Drug oddelek bourbonskega muzeja hrani dragoceno zbirko slik, pričeniši z dobo poznejših carov grških vse skozi do donšnjega dné.

Napol se odlikuje tudi s svojimi akademijami in društvi; načeluje kraljevo bourbonsko društvo, razdeljeno na tri sekcije: na herkulansko ali arhajalogijsko, na akademijo znanosti, pa na akademijo krasnih umetelnosti. Na dalje se nahaja tukaj pontanianična akademija, ki je bila nastala iz spojenja akademij Pontaniana in Sebezia; medicinsko-chirurgična akademija; kraljevi zavod spodbudovanja, ki se bavi s pospeševanjem industrije, trgovine in poljedelstva, ter vsako drugo leto napravi razstavo domačih indrustrijskih izdelkov; in naposled napolsko philodramatično društvo.

Napol je eno prvih tržišč ob sredo-zemnem morju in njegovo mnogobrojno tržno pomorstvo zavzema prvo mesto za Genovo. Mnogi domači in tuji parobrodi redno občejujejo z važnejšimi mesti in kraji. Leta 1862 se je vozilo blaga na 1303 ladijah z 42.000 tonami ali bečki. Rastoča

obrtnost daje svilnih, volnenih in bombažnih tkanin, porcelena, stekla, struničevja, rokovičevja, majile, zlatnine, srebrnine, korald, makaronija in strelnega orodja.

Napol ima dokaj javnih, a večidel nepravilnih trgov; najodličnejši zbog dičnih stavb so ti: kraljevi trg, ali trg pred kraljevim gradom, na katerem stojita dva bronasta kipa konjika Karola III. in Ferdinanda I.; studijski pa svetoduški trg, sploh imenovan Piazza del Mercatello, ker se todi zelenje prodaja. Najobširnejši trgi pa so: San Fernando, ki spaja cesti Toledo in San Carlo; Pigne; Fontana-Medina z najkrasnejšim vodnjakom neapoljskim; Monte-Calvario; Trinita-Maggiore; Arcivescovado; San Lorenzo; San Domenico; Carita in Mercato. Ta poslednji je najživejši in tudi zgodovinsko znamenit, kajti na tem trgu je odletela glava Konradinu, poslednjemu Hohenstaufovcu.

Toledska cesta je najlepša, skoraj pol ure dolga, široka, gladka, in z dičnimi poslopji zarobljena. Prijetne so tudi: Riviera di Chiaja; Santa Lubia; Monte Oliveto; Carbonara in Foria. Chiaja cesta je prav za prav velika nabrežina, ter ob enem edno najkrasnejših in živejših sprehajališč v tri vrste z drevjem zasajeno, obrobjeno z doprsnim obzidjem, okrašeno z vodnjaki, kipi, tratnicami, grmičjem, svetnjaki in arančami. (Kon. prih.)

Kako so žida z neba správilili.

Umrl je žid a dušica jegova prišla je k vratom nebeškim.

„Kdo je? zakliče sveti Peter, ko je žid polehkoma trkal, i odpre dveri, hoteč došlega pogledati.

„Prosim, to sem jaz,“ glasil se je žida odgovor.

„Vidim, da si ti to; ali vedi, ljubka moj, da sem noter ne prideš,“ reče sv. Peter. „Za tri mesece bode temu uže 1874 let, kar ne smejo židi tukaj svojega slabega duha razprostirati.“

„Wie hajst, slabega duha razprostirati?“ izgovarjal se je židak. „Saj jaz nijmam slabega duha. — Doli na zemlji skusil sem slabega že dosti.“

„Kaj tacega?“ popraša sv. Peter.

„Khaj tacega? — Nü! Kho sem chodil pho ulici i sem khričal: Aindrú! — thu na enkrat zaslišim z nekega okna: Phisk! — a kho ce obrnem spet drugej: Phisk! — in kho se obrnem tje, spet od druge strani: Phisk! — Waj mir! tholiko sem se naobračal, da mi se je glava phobesila i s tega sem imel smrt. Wajs Gott! Phrosim thorej, phustite me nother!“

„Inu, prav za prav ne bi smel,“ si misli sv. Peter; ali naj bo! Za enega ne bo tak zlo. — Poslušaj, Flekeles!“

„Phrosim, jaz sem Sekeles:“ popravi židak.

„Tedaj poslušaj, Sekeles! Prav za prav bi imel ti nekam drugam iti, ali ker si na zemlji toliko trpel, storim ti to ljubav.“

Odprl mu je vrata nebeška a židova dušica je veselja skoro strepetala, videča toliki kras i slavo.

Kmalu potem vsede se sv. Filip k svetemu Petru na klópiec poleg vrat, ko je bil ključar nebeški znova zaklenil.

„Kaj si pa tega spaka v nebo spustil, Peter?“ pregovori sv. Filip. „Le poglej ga, kako vse povsod ošlatuje?“

Peter, pogledavši na stran, zapazi Sekelesa, kako svojim bruskom (oslo) poskuša steber, je li v resnici zlat i da li je iz pravega, čistega zlata; tam zopet dihal je na drago kamenje i gladil ga rokavom; — s kratka, obnašal se je, kakor da bi ne bil v nebesih, ampak v kakej zlatarskej prodajalnici.

„Veruj mi, Peter, to je tak blazen (norec)!“ reče sv. Filip.

„Da ti resnico povem,“ odgovori sv. Peter, „vedi, da on prav za prav mej nas ne sliši; ali prosil me je tako milo, da sem ga z obzira na jegovo pozemeljsko trpljenje sem spustil, dasiravno je — žid.“

„Kaj? Žid? zakliče osupnjen sv. Filip. „No, lepa hvala ti za to, kar si storil. Kaj si pozabil ostre zapovedi —?“

„No, no!“ tolaži ga sv. Peter; „saj ne bo tak zlo. Ako pa misliš, da to nikakor ne pojde, nu — mu pa damo slovó!“

Svetemu Petru je bilo to lahko reči, ali Sekeles se nij dal z nebes spraviti. Raji nego bi se ločil od tolikih dragocenosti, bi se pritožil pri najvišem prestolu. Sv. Peter nagovoril se je dosti i dosti, ali Sekeles držal se je tega — da kder se enkrat usede, tam tudi ostane.

„Peter! tako ne pojde,“ pošepeta sv. Filip. „Zvijajo ga moramo. Daj, naredi tako burno nevihto!“

Sv. Peter res zavrti glavo, ne vedoč k čemu grmenje delat; vendar naredi po nasvetu Filipovem. V nekoliko trenutkih razlegal se je pod nebesami tak silen tresk i grom, ko da bi milijon čarovnic v oblake spustil.

I do nebá je donelo grmenje, ali tako slabo i zamolklo, kakor da bi zunaj le bobnali.

„Wie hajst?“ — zakliče Sekeles i nastavi ušesa. — „Jaz slišim bhoben!“ — „Se vé da je boben“, odgovori sv. Filip; „dražbo oznanuje.“ — „Dražbo?! — Kde pa?“ — „Menda pred vratni“ mu se odgovori. „Ah, gotovo na nekoliko teh zlatih stebrov — —“

„Phuste me! Phuste me! kričal je na to Sekeles i tiščal proti vratom. „Gospod ključar, odprite! Jaz moram na dražbo!“ — In komaj so se vrata odprla, uže je bil Sekeles zunaj nebes — nin.

 Denašnja „Zora“ ima 10. štev. „Vestnika“ za prilogo.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.